

Захарчук-Дукє О.О.,

аспірантка, викладач кафедри української мови

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

СЛОВНИК БОРИСА ГРІНЧЕНКА ЯК «ЖИВИЙ» ЕЛЕКТРОННИЙ ПРОЕКТ

У статті проаналізовано електронну версію «Словаря української мови» Бориса Грінченка, розміщену на веб-сайті Київського університету імені Бориса Грінченка (www.kubg.edu.ua).

Ключові слова: «Словарь української мови» Бориса Грінченка, електронна версія словника, вікі-технології, Інтернет-покоління.

Постановка проблеми. На сьогодні система вищої освіти в Україні зазнає істотних змін під впливом інформаційно-комунікаційних технологій. У навчальний процес активно впроваджуються Інтернет-технології, розвиваються дистанційні форми навчання, зокрема нові можливості для навчання та наукових досліджень надають вікі-технології.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Електронні словники явище достатньо нове, але прогресуюче. Над темою втілення та використання таких видань працювали як українські науковці І. Кульчицький [3, 7], В. Широков [7; 8; 9], так і закордонні Л. Зіміна [4], В. Вуль [1], Л. Колодяжна [2] та ін.

Мета статті — проаналізувати актуальність застосування вікі-технологій у навчальній діяльності студентів, можливості використання електронного «Словаря української мови» Бориса Грінченка.

Виклад основного матеріалу. У 2011 р. вікі-портал було започатковано у Київському університеті імені Бориса Грінченка (<http://wiki.kubg.edu.ua>). Першим його проектом став «Словар української мови» Бориса Грінченка (<http://wiki.kubg.edu.ua>) (рис. 1).

«Словарь української мови» Бориса Грінченка і нині не втрачає свого практичного значення та актуальності. Це — філологічний словник з елементами енциклопедичного, а також перекладний з елементами тлумачного. «Словарь» містить переклади слів або тлумачення їхніх значень разом з детальним описом відповідного поняття. Наприклад, для назв рослин і тварин, як правило, наведено їхні латинські

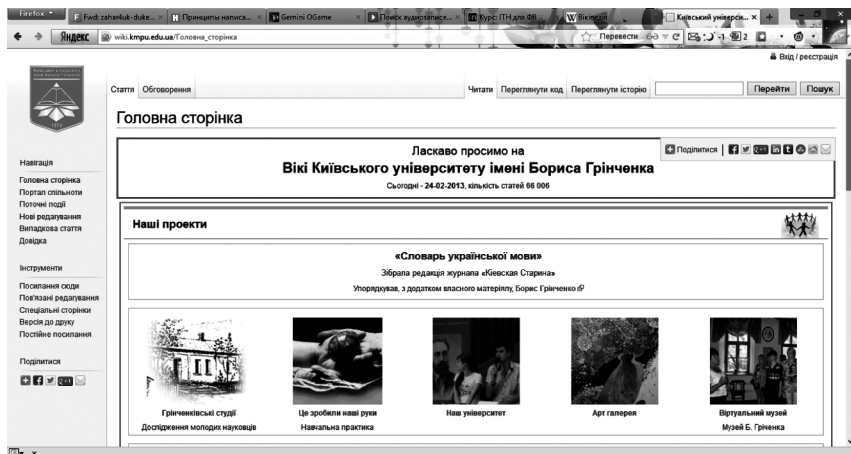

Рис. 1

наукові відповідники [5, 10]. За принципом побудови реєстру — це словник алфавітного типу з деякими елементами гніздової системи. Реєстр словника становить 68 тис. слів, а з огляду на застосування елементів гніздової системи їх загальна кількість перевищує 80 тис. Він містить лексику як літературної мови XIX ст., так і більшості українських діалектів. До того ж у «Словарі» досить широко подано українську фразеологію, часто з поясненнями її походження [5, 8], зафіксовані лексичні надбання народу, які побутували в період становлення системи українських прізвищ, наведено усталені форми привітань, віршування тощо. Слід зазначити, що Борис Грінченко унікав непаспортизованих слів, подавав лише ті, в реальному існуванні яких був особисто впевнений.

Для роботи з електронною версією «Словаря української мови» Бориса Грінченка користувачі мають зареєструватися під справжнім іменем задля можливості ідентифікувати автора, який додав матеріал. Незареєстровані користувачі не можуть вносити зміни. Сьогодні на вікі-порталі Київського університету імені Бориса Грінченка (<http://wiki.kubg.edu.ua>) зареєстровано 350 користувачів.

Для зручнішої роботи, на нашу думку, в подальшому користувачів варто було б розподіляти за групами, наприклад:

- викладачі (структурний підрозділ, кафедра та ін.);
- студенти (структурний підрозділ, група, курс).

Це дасть можливість швидко знайти користувача, переглянути доданий ним матеріал, а також проаналізувати динаміку роботи певної групи.

Усім зареєстрованим користувачам на вікі-порталі Університету надається можливість стати співавторами «Словаря української мови».

Вікі-середовище забезпечує такі можливості:

- 1) редагувати текст багаторазово;
- 2) простежувати облік внесених змін;
- 3) повертатись до попередньої версії;
- 4) залишати власні коментарі;

Сенс співавторства полягає в тому, що користувачі мають можливість:

— додавати значення слів із сучасних словників до тлумачень, які подаються за словником Б. Грінченка;

— завантажувати ілюстрації;

— створювати рубрики на зразок: «Цікаво знати», «Дивись також», «Зверніть увагу» тощо;

— вносити слова, які відсутні в «Словарі української мови» Б. Грінченка.

В основі кожної сторінки лежить гіпертекст. Гіпертекст — це форма організації текстового матеріалу, що характеризується нелінійною послідовністю елементів.

Наявність гіпертексту дозволяє:

— швидко забезпечити доступ до об'єкта посилання та його джерела;

— включати нові посилання;

— уводити коментарі до тексту, не порушуючи його цілісність;

— автоматизувати процес формування ключових слів завдяки автоматизованому аналізу тексту тощо [6, 120]. Таким чином кожна сторінка стає глибинним джерелом інформації. Робота з електронною версією словника змінюється роботою на заняттях відповідно до очікувань сучасного покоління.

Перше поняття, яке було наповнене інформацією, — слово «бджола». Остання зміна у словник була внесена 28 травня 2012 р. Тому, щоб активізувати роботу над словником, студенти-філологи II курсу Київського університету імені Бориса Грінченка спеціальностей «Літературна творчість» та «Редактори освітніх ви-

дань» у межах курсу «Сучасна українська літературна мова» (розділ «Лексикологія. Лексикографія. Фразеологія») отримали завдання наповнити парадигми таких слів: *бездольний, богиня, віетар, віск, величати, віршовка, гай, гуаш, жайворонок, жертва, казка, ланка, лапатий, ліжко, помста, помело, писанка, фартух, хуртовина, ягода*.

У своїй роботі студенти, використовуючи різні словники (тлумачний, словник труднощів, російсько-український, словник синонімів та ін.), наводять парадигму закінчень, особливості слововживання, добирають фразеологізми з даним словом, додають ілюстрації (така діяльність сприяє розвитку візуальної пам'яті, активізує зорові центри головного мозку). Розробляють рубрики «Цікаво знати», «Дивись також» та ін.

При роботі з електронним словником були виявленні такі найуживаніші помилки та труднощі.

1. Користувачі не дотримуються структури сторінки. Обов'язково необхідно відмежовувати текст, поданий зі «Словаря української мови» Бориса Грінченка від тлумачень, наведених із сучасних джерел (наприклад, написом «Сучасні словники»).

2. Користувачі не підписуються після виконання завдання.

3. Не завжди залишають посилання на джерела, що є необхідною вимогою. Оскільки користувачі не обмежені у виборі джерел, варто зосереджувати увагу на фаховому рівні та достовірності літератури, якою вони послуговуються;

4. Невідповідність форматів під час додавання зображення та ін.

Важливим для сприйняття користувачів є кольорові рішення багнєра. «Словарь української мови» розташований на бірюзовому фоні, який є не тільки корпоративним кольором, а й одним із тих, який доцільно застосовувати відповідно до ергономічних вимог (яскравість фону на екрані монітора, яскравість зображення на екрані, контрастність зображення та ін.). Оскільки здебільшого саме через очі здійснюється інформаційний вплив на центральну нервову систему, при використанні кольорів були враховані їхні особливості. Так, зелений та бірюзовий використовують для ініціювання руху, відмічають показники, розташовані у межах допустимості тощо. Крім того, було враховано, що найвищою для людського ока є чутливість до зеленого, бірюзового й жовтого, тому на сторінці немає інших яскравих кольорів.

На нашу думку, доцільним є використання «Словаря» під час вивчення таких розділів Сучасної української літературної мови.

1. Морфологія.

Словник дає змогу на заняттях проаналізувати наявні слова, які належать до певної частини мови, навести категорії частини мови, (наприклад, категорії роду, числа, відмінка для іменників). Дослідити, слів якої частини мови найбільше, здійснити діагностику щодо сучасної роботи зі словником з таких питань: які слова переглядаються найчастіше? Які слова (із зазначенням частини мови) заповнювались у першу чергу?...

2. Синтаксис. Стилїстика. Історична граматика.

На цих заняттях можливо добирати прозові фрагменти, поезії з уживанням слова, над яким працюють укладачі електронної версії. Добирати тексти письменників різних літературних періодів. Це дасть можливість здійснити стилістичний аналіз, простежити зміни в правописі слова, з'ясувати, який історичний процес покладено в основу зміни, а також додати слова, яких немає в словнику, дослідити причини відсутності деяких з них.

3. Культура усного та писемного мовлення. Орфоепічний тренінг. Варто зосередити свою увагу на роботі з аудіо- та відеоматеріалами. Аудіозаписи з літературною і діалектною вимовою слів, аудіо- та відеозаписи виконання поезій майстрами слова, презентації авторського виконання сучасних творів, записи зі студентським виконанням.

Це у свою чергу дасть можливість:

— формувати мовленнєву компетентність на кращих зразках, аналізувати власне мовлення з огляду на дотримання норм культури усного та писемного мовлення. Застосування аудіо- та відеофрагментів поліпшує сприйняття матеріалу, активізуючи не тільки зорові, але і слухові центри головного мозку. (За даними ЮНЕСКО, при аудіосприйнятті засвоюється тільки 12 % інформації, при візуальному — близько 25 %, а при аудіовізуальному — до 65 % сприйнятої інформації.);

— працювати зі словником людям з обмеженими можливостями (використовуючи аудіозаписи, словник можна «слухати» людям з проблемами зору).

Висновки. Оскільки електронна версія «Словаря української мови» Бориса Грінченка — зовнішній ресурс, то до роботи з ним мо-

жуть долучатися всі зареєстровані користувачі, кожен із яких має можливість відобразити власні ідеї, бути повноцінним співавтором.

Переформатування «Словаря української мови» Бориса Грінченка, забезпечення доступу до нього широкого кола користувачів має велике значення для збереження друкованої та духовної спадщини митця, розширює можливості роботи зі словником, стає поштовхом до сучасних досліджень, робить «Словарь української мови» Бориса Грінченка живим проектом.

Джерела

1. Вуль В.А. Электронные издания / В.А. Вуль. — М.; СПб. : Петербургский институт печати, 2001.
2. Колодяжная Л.И. Автоматизированная лексикографическая система УНИЛЕКС. Словарно-ориентированная подсистема / Л.И. Колодяжная. — М. : Изд-во МГУ, 1987.
3. Кульчицкий И. Компьютерно-технологічні аспекти створення сучасних лексикографічних систем / І. Кульчицкий. — К., 2002.
4. Зими́на Л.В. Современные издательские стратегии: от традиционного книгоизданий до сетевых технологий культурной памяти / Л.В. Зими́на. — М. : Наука, 2004.
5. Тараненко О. Мовна скарбниця українського народу [передмова] / О. Тараненко // Словарь української мови в 4-х томах / [упоряд.] Б. Грінченко. — К. : Довіра, Рідна мова, 1997. — Т.1. — С. 5—11.
6. Точилі́на Т. Науково-теоретичні засади створення навчально-методичного комплексу з курсу загальної фізики для вищих технічних навчальних закладів / Т. Точилі́на. — К., 2006.
7. Широков В. Структурні моделі лексикографічних систем / В. Широков // III Міжнародна наукова конференція «Проблеми української науково-технічної термінології» : тези доповідей. — Львів, 1994.
8. Широков В. Інформаційна теорія лексикографічних систем / В. Широков. — К. : Довіра, 1998.
9. Широков В.А. Інформаційно-енергетичні трансформації та інформаційне суспільство / В.А. Широков // Наука, інновації, інформація : Українсько-польський науково-практичний журнал. — К., 1996.

В статтю проаналізована електронна версія «Словаря украинского языка» Бориса Гринченка, розроблена на сайті Київського університету імені Бориса Гринченка (<http://wiki.kubg.edu.ua>).

Ключевые слова: словарь, «Словарь украинского языка» Бориса Гринченко, електронна версія словаря, вики-технології, Інтернет-покоління.

The article analyzes electronic version of Borys Grinchenko's "Dictionary of Ukrainian language" developed on the site of the Borys Grinchenko Kyiv University (www.kubg.edu.ua).

Key words: dictionary, Borys Grinchenko's "Dictionary of Ukrainian language", electronic version of dictionary, wiki-technology, Internet-generation.

*Леонтьєва І.В., аспірантка,
викладач кафедри теорії та історії педагогіки
Гуманітарного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ Б. ГРІНЧЕНКА ТА О. ЛАЗУРСЬКОГО

У статті висвітлюється проблема вивчення творчої спадщини відомих педагогів, освітніх діячів Бориса Грінченка та Олександра Лазурського в контексті формування та розвитку особистості. Визначено основні ідеї видатних педагогів щодо чинників та умов формування особистості дитини.

Ключові слова: Б.Д. Грінченко, екзопсихіка, ендопсихіка, класифікація особистості, О.Ф. Лазурський, особистість, розвиток особистості, формування особистості.

Постановка проблеми. Активна розбудова Української держави, здійснення нової соціально-економічної політики, відродження та подальший розвиток духовно-моральної культури зумовлюють потребу розв'язання одного із стратегічних завдань реформування освіти — створення умов для формування активної, самостійної, творчої особистості школяра, реалізації та самореалізації кожною людиною своїх сутнісних сил у різних видах діяльності. Про це наголошується в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти, Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи, Концепції національного виховання.

Розвиток дитини як особистості та його стрижневий напрям залежать від основних факторів формування дитини, яка у процесі своєї діяльності й спілкування стає учасником різноманітних соціальних зв'язків і взаємин. Вона вчиться бути особистістю, розвива-